

прагнень, формують рівень домагань особистості, тому так важливо сформувати в майбутнього педагога систему ціннісних орієнтацій. Отже, аксіологічний підхід до професійно-педагогічної підготовки передбачає формування в студентів системи ціннісних орієнтацій, які задають загальну спрямованість інтересам і прагненням особистості, ієрархію індивідуальних переваг, мотиваційну програму діяльності і, в кінцевому підсумку, визначають рівень готовності майбутнього спеціаліста до реалізації життєвих і професійних планів.

В. М. Шевченко

ДЖЕРЕЛА З ІСТОРІЇ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ У КОЛЕКЦІЇ «ЖУРНАЛИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ ТЕМАТИКИ 1834 – 1923 РР.» ПЕДАГОГІЧНОГО МУЗЕЮ УКРАЇНИ

Складовою наукового об'єкту «Колекція стародруків Педагогічного музею України» (рукописи, стародруки та рідкісні видання 1477 – 1923 рр.), що становить національне надбання, є колекція «Журнали педагогічної та історико-культурної тематики 1834 – 1923 рр.». Нами було проаналізовано журнали зазначеної колекції в часових межах від 1860 до 1923 року з метою виявлення матеріалів про навчання та виховання дітей з особливими потребами («Вестник воспитания», «Журнал Министерства народного просвещения», «Народное образование», «Образование», «Путь просвещения», «Русская школа», «Педагогический сборник», «Педагогический листок»).

Встановлено, що в цей період головна увага у педагогічній періодиці надавалася питанням навчання та виховання (використовуються терміни того часу) глухонімих, сліпих, сліпоглухонімих та ненормальних (ідіотів, слабоумних, розумово відсталих) дітей, а також подолання заїкання. Ці питання розглядалися та були актуальними як в Російській імперії та на початку становлення Радянської влади, так і за кордоном.

Окрім цього розглядалися й інші важливі питання та проблеми навчання й виховання дітей з особливими потребами, а саме: мережа і діяльність навчальних закладів для глухонімих, сліпих та ненормальних; підготовка педагогічних кадрів для цієї категорії дітей, в т.ч. серед сліпих; діяльність губернських земств з народної освіти; розумово відсталі та догляд за ними в перші роки життя; причини слабоумства у дітей; методи викладання в Національному інституті для сліпих в Парижі; досвід виховання ненормальних дітей; що зроблено для полегшення життя сліпих; як сліпі читають, пишуть та друкують книги, а також інші питання та проблеми, які потребують свого вирішення. В зазначених матеріалах описується закордонний та російський досвід навчання та виховання глухонімих, сліпих, сліпоглухонімих та ненормальних (ідіотів, слабоумних, розумово відсталих) дітей, даються практичні поради.

Отже, можемо зробити висновок, що в зазначений часовий період питання виховання та навчання дітей з особливими потребами постійно порушувалися, розглядалися та обговорювалися в педагогічних колах як в Російській імперії, так і за кордоном, та були тотожними.

Таким чином, колекція «Журнали педагогічної та історико-культурної тематики 1834 – 1923 рр.» Педагогічного музею України є цінним джерелом досліджень з історії освіти дітей з особливими потребами.

С. М. Шевченко

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ШКОЛАХ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УРСР (50-ТІ – 60-ТІ РОКИ ХХ СТ.)

Сучасна суверенна українська держава передбачає рівні права для всіх національностей, які проживають на теренах України. Розроблена за роки незалежності концепція етнонаціональної політики, що знайшла відображення в Законі про національні меншини в Україні (1992), Конституції України (1996), Рамковій конвенції Ради Європи про захист національних меншин (1997), Національній доктрині розвитку освіти (2002) та ін., є основою для забезпечення прав та інтересів національних спільнот. Глибоке осмислення проблеми історії національних меншин, які мешкали на теренах України, зумовлене потребою розробки практичних рекомендацій з формування національно-культурних програм, підготовки законодавчих і нормативних актів, створення сприятливих умов для всіх етносів в українському суспільстві.

Історіографічний аналіз показав, що у 50-ті – 60-ті роки ХХ ст. дослідники зверталися до проблеми діяльності шкіл національних меншин в УРСР. Зокрема, такі науковці, як М. Грищенко, С. Гутянський, Н. Лещенко, розкривали різні аспекти розвитку освіти шкіл національних меншин.

Однією з особливостей розвитку шкіл національних меншин в УРСР було те, що у школах з російською мовою навчання, зокрема в початкових і середніх, сільських і міських, двомовних і тримовних та школах-інтернатах, мали право навчатися всі бажаючі. У них здобували знання діти різних національностей: білоруси, євреї, болгары, молдаване і гагаузи тощо. Порівняно зі школою з російською мовою навчання в молдавській, угорській та польській навчалися лише діти молдаван, угорців і поляків.

Враховуючи чисельність російської національної меншини в УРСР у 50-ті – 60-ті роки, і відкривалися школи з російською мовою навчання по всій Україні. У цей період функціонували такі типи навчальних закладів: школи робітничої й сільської молоді, роздільні і спільні, змішані (двомовні та тримовні школи), денні середні школи, вечірні (змінні) й заочні середні школи працюючої молоді; школи-інтернати, спеціальні школи-інтернати для дітей з вадами фізичного і розумового розвитку; технікуми та інші середні й вищі навчальні заклади. На думку Л. Д. Березівської, зовнішня диференціація організації шкільної освіти ґрунтувалася не на здібностях і нахилах учнів, а на їхній належності передусім до певної статі чи національності.

Щодо організації навчального процесу шкіл з російською мовою навчання, то порівняно з іншими школами національних меншин в УРСР російська школа мала всі привілеї та найкраще матеріальне й науково-технічне забезпечення. Це мало